

FİNAL ÖNCESİ GÜMÜŞ NOT

TÜRK DİLİ 1

DİLLERİN DOĞUŞU İLE İLGİLİ KURAMLAR:

- İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren **YANSIMA KURAMI**;
- Dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren **ünlem kuramı**;
- Dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları iş birliği aracılığıyla açıklayan **etkileşim kuramı**;
- Dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan **Güneş dil kuramı**

Mezopotamya dillerinden Sümerce, Orta Asyadaki tarihî Hint-Avrupa dili Toharca; Doğu Sibiryada Gilyak, modern İberik yarımadasında **Baskça** coğrafi bakımdan izole dillerdir. Akrabası bulunmayan Baskça, dil bilimsel bakımdan da izoledir. **Hint-Avrupa dilleri oldukları hâlde, bu aile içinde yakın akrabaları bulunmayan Arnavutça ve Yunanca da akrabalık ilişkileri bakımından izole dillerdir.**

YAPAY DİL: Genellikle Latince, Grekçe ortak ve yaygın sözcüklerle ve basitleştirilmiş dil bilgisi kurallarıyla öğrenme kolaylığı, yaygın ana dillere yakınlık, işlevsellik, iletişim engellerini ortadan kaldırma **insanların birbirini kolayca anlamasını sağlamak üzere oluşturulmuşlardır.**

1. **KUZEY KIPÇAK TÜRKÇESİ:** Kıpçak Türklüğünün yazı dilidir. Asıl Kıpçak sahasında yani Karadeniz'in kuzeyinde bu lehçeyle oluşturulan en önemli eser Avrupalılar tarafından yazılmış olan **Codex Cumanicus**'dur. Altınordu döneminde oluşan edebî dilin devamıdır. Asıl eserleri Mısır'da **Kölemenler zamanında yazılmıştır.**
2. **DOĞU (ÇAĞATAY) TÜRKÇESİ:** **Müşterek Türkistan Türkçesi** olarak da anılan Çağatay Türkçesi; esas dil malzemesi bakımından Uygur, Karahanlı çizgisinin devamıdır.

Türkçe yaşadığı coğrafyanın kültürel zenginlikleri ile **KISIRLAŞMAYAN** bir dildir. Türkçe zorunlu ders olması **Tanzimat Döneminde gerçekleşmiştir.**

Birinci heceden sonra o/ö ünlüleri bulunan sözcükler yabancı kökenlidir: kolo, kontör, moloz, pantolon, şantör vb. sözcükler yabancı kökenlidir.

Türkçe kökenli sözlerde istisnai birkaç sözcüğün dışında birincil uzun ünlü bulunmaz: var + ol->/vârol-/ . dağ > /da/. yağ> /yâ/.

Türk argosunun büyük kısmı Rumca'dan alınmıştır.

ADLAR: **Adlar, canlı, cansız bütün varlık ve kavramları karşılayan sözcüklerdir.** Eylemlerle birlikte dilin söz varlığının en önemli türü kabul edilen adlar tek sözcükten ya da birden çok sözcükten meydana gelen bir öbek olabilir.

Tarihi dönemlerdeki kimi biçim birimlerin dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmasına **FOSİLLEŞME** denir.

TÜRKÇENİN ANLATIM GÜCÜNÜ ARTTIRAN UNSURLAR:

- Sözcük sayısının fazlalığı,
- Deyim zenginliği
- Mecaz dünyasının zenginliği
- Sözcük türetme zenginliği ve
- Soyutlama gücü

FİNAL ÖNCESİ GÜMÜŞ NOT

TÜRK DİLİ 1

DEYİMLERLE ATASÖZLERİ ARASINDAKİ FARKLAR:

- Devimler vargı bildirmezler.
- Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış ifadelerdir.
- Deyimler amaç bakımından da atasözlerinden farklıdır.

İKİLEMELER: İkilme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır. *Yeşil gözlerinden iplik iplik yaşlar iniyordu. İplik iplik tekrar öbeği burada ismi nitelemiştir.*

Türkçe, yapı bakımından sondan eklemeli bir dildir.

Türkçe söz varlığı olarak çeşitli dillerden etkilenmekle birlikte en çok Arapça ve Farsçadan etkilenmiştir. Bunun sebebi ise Türklerin İslamiyet'i din olarak seçmeleridir.

DÜNYA DİLLERİNE TÜRKÇEDEN GEÇEN SÖZCÜKLER: Dünya dillerinin söz varlığına Türkçenin verdiği sözlerden en çok bilineni **yoğurt olmakla birlikte bacanak, çakal, damga, dolma, düğme, kayık, kazan, köşk, ocak, sarma** gibi çok sayıda sözcük başka dillere geçmiştir.

DİLİN KULLANIMI SIRASINDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR;

- Sözcüklerin yanlış söylenmesi,
- Sözcüklerin yanlış yazılması,
- Sözcüklere yanlış anlam yüklenmesi,
- Cümlenin öğeleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan anlatım bozukluğu.

Yayımcılığın kısır bir söz varlığıyla yapılması bir başka sorundur.

Bilimi oluşturan verilerin ve bilgilerin sözlü, yazılı, görsel, işitsel ve deneysel olarak işlenmesini, üretilmesini, geliştirilmesini, aktarılmasını sürekli bir biçimde sağlayan diller bilim dili olarak adlandırılır.

DERLEME: Derleme, yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasıdır. **Örneğin,** alan, araç, asalak, denetlemek, deprenmek, doruk, güleç, güney, onarmak, ödül, umar- sız, ürün, yozlaşmak gibi.

Türk dünyasında atasözü yerine Makal ve Nakıl kavramları da kullanılır.

İKİLEMELER...

- **YANSIMA KAYNAKLI OLANLAR:** Fırıl fırıl dönmek, fukur fukur kaynamak, harıl harıl çalışmak...
- **Eksiz olanlar:** top top kumaş, deste deste para, çuval çuval un.
- **Çeşitli ekler alarak kurulanlar:** Baş başa, üst üste, sağa sola, oradan buradan (konuşmak), dilden dile (dolaşmak), dereden tepeden (konuşmak), tepeden tırnağa (donatmak), için için (yanmak), pisi pisine (ölmek), ağız dili (kurumak), uslu uslu (oturmak), güçlü kuvvetli (adam), günlük güneşlik (yer), arsız arsız (gülmek) gibi.